

Registro Nr. 1868

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS

FONDAS NR. 363 (SA)

**ŠIAULIŲ (ŽEMAIČIŲ) PAKAMARIO TEISMAS
ШАВЕЛЬСКИЙ (ЖМУДСКИЙ) ПОДКОМОРСКИЙ СУД**

DEKRETŲ PROTOKOLŲ KNYGOS APYRAŠAS NR. 1

CHRONOLOGINĖS RIBOS: 1799 m.

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS
PAŽYMA APIE ŠIAULIŲ (ŽEMAIČIŲ) PAKAMARIO TEISMO
FONDA NR. 363 (SA)

2019-09-11 Nr. A7-37
Vilnius

I. INFORMACIJA APIE FONDO SUDARYTOJĄ

Pakamario teismai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (toliau – LDK) atsirado po 1564–1566 m. įvykdytos teisminės-administracinės reformos. Šiuos pertvarkymus pagrindė 1564 m. Bielsko seimo nutarimai ir 1566 m. priimtas II Lietuvos Statutas. Lietuvoje atsirado nauji teritoriniai vienetai – pavietai, kuriuose buvo įsteigti pakamario, žemės ir pilies teismai. Žemaičių seniūnijoje (nuo XVII a. pr. vadinamoje Žemaičių kunigaikštystėje, o nuo 1793 m. Žemaitijos vaivadija¹) permainos teisminėje sistemoje vyko kiek lėčiau. Ji iš kitų LDK žemių išsiskyrė specifine administracine struktūra ir pareigybėmis. Svarbiausia Žemaitijos administracijos figūra buvo seniūnas², kurį rinko vietinė bajorija, o LDK valdovas jį tik tvirtino. Žemaitijos seniūno kompetencijos administracinėje, teisminėje ir karinėje srityse prilygo vyriausiųjų Lietuvos vaivadų – Vilniaus ir Trakų – kompetencijoms³. Žemaitijos seniūnija skirtingai nuo kitų LDK sričių, padalintų į vaivadijas ir pavietus, buvo suskirstyta į 29 mažuosius pavietus (valsčius), kurie išliko čia ir po 1564–1566 m. teisminės-administracinės reformos. Žemaitijos seniūniją (vėliau kunigaikštystę) net iki Abiejų Tautų Respublikos (toliau – ATR) karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio valdymo pradžios sudarė vienas teisminis pavietas, išsaugojęs tuo pat metu ir smulkių pavietų (valsčių) struktūrą⁴. Nuo XVI a. devintojo deš. pradžios Žemaitijos seniūnijos žemės, pilies ir pakamario teismų bei seimelių susirinkimų vieta tapo Raseiniai. 1758 m. Raseinių seimelio instrukcijoje buvo reikalaujama įkurti daugiau teismų, nes Žemaitija esanti labai didelė, daliai gyventojų nepatogu ir brangu vykti į teismą per visą kraštą. Į Žemaitijos bajorų prašymą Seimas atsižvelgė 1764 m., Žemaitija buvo padalinta į Raseinių ir Telšių teismines reparticijas (lotynų k. *repartitio* – atidalijimas). Šiauliai priklausė Raseinių reparticijai. Netrukus, t. y. 1775 m., Telšių reparticijos centras iš Telšių buvo perkeltas į Šiaulius⁵. Taip Žemaitijoje atsirado naujas administracinis vienetas – Šiaulių reparticija (pavietas arba apskritis)⁶.

¹ *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*, t. 3, *Księstwo Żmudzkie XV–XVIII wiek*, pod red. Andrzeja Rachuby, opr. Henryk Lulewicz, Andrzej Rachuba, Przemysław P. Romaniuk i Andrzej Haratym (Warszawa, 2015), s. 5-6.

² VAIVADA, Vacys, „Žemaitija XV-XVIII amžiuje“, *Žemaitijos istorija*, sud. Alvydas Nikžentatis (Vilnius, 1977), p. 117.

³ *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*, s. 17.

⁴ Po vieną pavietą savo sudėtyje turėjo ir Polocko bei Mstislavlio vaivadijos, ten pat, p. 20, 22.

⁵ „Šiaulių miesto herbas“, p. 1, https://www.siauliai.lt/get_file.php? [žiūrėta 2019 m. liepos 1 d.].

⁶ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ, Ramunė, „Šiaulių reparticija Abiejų Tautų Respublikos žlugimo išvakarėse“, *Šiaulių apskrities istorijos raida: mokslinių straipsnių rinkinys*, sud. Jonas Sireika (Šiauliai, 2004), p. 10.

Pakamario teismo įsteigimą lėmė svarbios socialinės-ekonominės ir politinės priežastys: XVI a. vid. LDK įvykdyta valakų reforma, baudžiovos atsiradimas, bajorijos pilietinių teisių išplėtimas. Tikslus žemės valdų ribų nustatymas buvo svarbus dalykas ir LDK valdžiai ir bajorijai. Nuo turimų žemės valakų kiekio buvo mokami mokesčiai išdui, priklausė valstybinių prievolių dydis. Žinoti savo valdų ribas taip pat buvo būtina sudarant bet kokį su nuosavybe susijusį civilinės teisės aktą: žemę parduodant, dovanojant, įkeičiant, taip pat paveldėjimo ar kitais atvejais. Dėl to, kad bajorų, miestiečių, bažnyčių ir vienuolynų valdų bei valstybinių dvarų ribos nebuvo tiksliai nustatytos ir pažymėtos, kildavo daug ginčų dėl žemės nuosavybės ir jos ribų. Spręsti šiuos ginčus turėjo įsteigtas pakamario teismas.

1565 m. Vilniaus seime bajorai pateikė Lietuvos didžiajam kunigaikščiui (toliau – Ldk) prašymą kiekviename pavieta turėti po pakamarį ir žemės ribų teismą. Šį norą valdovas patenkino. Straipsnis apie pakamario teismą (lotynų k. *judicium succamerarium*; lenkų k. *sąd podkomorski*) jau buvo įtrauktas į 1566 m. II Lietuvos Statutą (IV skyriaus 70 str.)⁷. Pradžioje pavietų pakamarius skirdavo pats karalius. Nuo 1588 m. III Lietuvos Statute buvo įtvirtinta bajorų teisė pavieto seimelyje į pakamario pareigas išrinkti keturis kandidatus, iš kurių vieną karalius ir paskirdavo. Prieš pradėdamas eiti pareigas, pakamaris žemės teisme turėjo prisiekti būti ištikimas valdovui ir pasižadėti atlikti savo pareigas sąžiningai. Jo priesaikos tekstas buvo įrašytas III Lietuvos Statuto IX skyriaus pirmame straipsnyje (vertimas iš sen. gudų k.): „Aš, N; prisiekiu Ponui Dievui Visagaliui, Trejybėje Vieningam, kad žemės pakamario pareigas, kurias gaunu iš malonės ir rankų jo karališkosios malonybės, ištikimai ir teisingai vykdysiu, savo valdovui maloningajam ir to pavieto gyventojams ištikimas būsiu, nustatydamas ribas, statydamas riboženklius (kapčius) ir patikslindamas ežias, nieko daugiau nepaisysiu, kaip šventos teisybės, nepasiduosiu nei draugiškumui, nei neapykantai, nei dovanoms, nekreipsiu dėmesio į grasinimus ir nei vienai pusei nepadėdamas, tik Viešpaties Dievo bijodamas ir Jo šventą teisybę regėdamas, savo pakamario darbą teisingai atliksiu, abiejų pusių ginčų sprendimus į savo teismo knygas įrašysiu ir išduosiu. Tepadeda man Dievas“⁸.

Pakamaris savo pareigas ėjo iki gyvos galvos arba iki paaukštinimo. Juo galėjo būti tik paviete gyvenantis bajoras, turintis gerą reputaciją, išmanantis teisę ir mokantis rašyti. Paviete pakamaris buvo antras po maršalkos pagal rangą vietinės valdžios pareigūnas. Jo pareigos buvo vertinamos aukščiau už pavieto vėliavininko, žemės teismo teisėjo, pateisėjo ir raštininko pareigas. Seimeliuose šis pareigūnas visada sėdėdavo priekyje, o jo parašas po pavieto raštais būdavo vienas iš pirmųjų. Pakamaris vietos bajorų dažnai buvo siunčiamas pasiuntiniu į seimus.

⁷ *Статут Великого княжества Литовского 1566 года* (Минск, 2003), с. 132-134.

⁸ LAPPO, Jonas, *1588 metų Lietuvos Statutas* t. 2 (Kaunas, 1938), p. 344.

Pakamario teismo veiklą ir funkcijas detaliai reglamentavo III Lietuvos Statuto IX skyrius⁹. Šis teismas buvo pavieta nuolat veikusi institucija, nagrinėjusi ir sprendusi ginčus dėl žemės ribų nustatymo. Pakamaris vedė teismo knygas, dalyvaudavo, įpėdinių prašymu, jiems dalijantis paveldėtą žemę. Pakamario teismas skirtingai nuo pavieta žemės ir pilies teismų nebuvo griežtai luominis, nes dėl žemės ribų bylinėjosi ne vien bajorai – tai lietė ginčus dėl valstybinių dvarų, bažnyčių ir vienuolynų valdų ribų nustatymo. Pavyzdžiui, bylas dėl bajorų ir valstybės dvarų ribų pažeidimo sprendė specialus komisarų teismas, kuriame pakamaris dalyvaudavo komisaro (teisėjo) teisėmis. Komisarų teismo teisėjus skirdavo LDK Vyriausiasis tribunolas.

Pagal Lietuvos Statutą pakamaris galėjo skirti sau vieną arba du padėjėjus – kamarninkus (lenkų k. *komornicy*)¹⁰. Kamarninkais galėjo būti tik bajorai, kurie taip pat prisiekdavo, kad sąžiningai eis savo pareigas. Kamarninkai padėjo pakamariui spręsti bylas dėl žemės ribų nustatymo, kartais jį pavadavo, galėjo spręsti mažiau svarbias bajorų žemės bylas. Pakamario ar kamarninko sprendimą buvo galima apskusti LDK Vyriausiajam tribunolui. Jei tarp besibylinėjančių pusių nebuvo nusikalstamų veiklų, pakamario teismas veikė kaip savarankiška pirmos instancijos teisminė institucija. Praktikoje pakamario teismas dažniausiai gaudavo prašymus išnagrinėti bylas iš žemės, rečiau pilies teismo.

Pakamario teismas nagrinėjo žemės bylas ginčo kilimo vietoje, todėl savo nuolatinės būstinės jis neturėjo. Pakamaris arba kamarninkas pagal įstatymą privalėjo nuvykti į ginčijamą teritoriją apžiūrėti žemės ribas ir jų ženklus. Su savimi jie turėdavo LDK raštinės duotą ir jos antspaudu patvirtintą tikslų pavieta sienų aprašymą. Bylos nagrinėjimas dažniausiai vyko ne patalpose, o po atviru dangumi, tiesiog lauke.

Pakamario teisme procesas vyko griežtai įstatymo nustatyta tvarka. Pradžioje pakamaris, gavęs asmens pareiškimą arba bylą iš kito teismo (dažnai žemės ar pilies) išrašydavo besibylinėjantiems asmenims šaukimus į teismą, kuriuose jiems nurodydavo atvykimo į teismą vietą ir datą. Teismo šaukimus ginčo pusėms įteikdavo pavieta vaznys. Apie teismą turėjo būti pranešta prieš šešias savaites. Praėjus šiam terminui pakamaris ar kamarninkas atvykdavo su padėjėjų palyda į ginčijamos žemės vietą, kur jų turėjo laukti bylos ieškovas ir atsakovas. Bylos nagrinėjimo eigoje pakamaris aiškinosi ginčo šalių teises į žemę, rinko įrodymus, apklausinėjo liudytojus, tikrino bylos dalyvių pateiktus dokumentus. Pakamaris priimdavo sprendimą vienasmeniškai, remdamasis Lietuvos Statutų straipsniais; taip pat ištyręs jam pateiktų privilegijų atskiriems asmenims bei civilinių sandorių, pagrindžiančių teises į ginčijamas žemes, dokumentų tikrumą bei išklauses prisiekusių kaimynų parodymus. Jis surašydavo žemės ribų aprašymo aktą, dar vadinamą „paribio raštu“. Išsprendęs bylą pakamario teismas nustatydavo naujas arba palikdavo senas žemių ribas, prižiūrėjo riboženklių (kapčių) kasimą, o kaltininkui buvo priteisiama piniginė bauda.

⁹ Ten pat, p. 344-374.

¹⁰ ЛАППО, Иван, „Подкоморский суд в Великом княжестве Литовском в конце XVI и начале XVII века“, *Журнал Министерства народного просвещения* 8 (1899), с. 341-403.

Pakamario teismo darbe pakamariui ar kamarninkui talkino matininkai, riboženkliai (kapčių) kasėjai, raštininkas ir vaznys. Šie pareigūnai buvo skiriami arba kviečiami. Teismas neturėjo savo raštinės, todėl jo sprendimą surašydavo samdomas raštininkas. Teismo aktų knygas pakamaris tvirtino savo antspaudu ir saugodavo pas save namie. Jam mirus pakamario teismo knygos buvo perduodamos pavieto žemės teismui ir saugomos jo archyve.

Asmenims, įžeidusiems, persekiojusiems ar grasinusiems pakamario teismo pareigūnams, buvo numatytos griežtos bausmės: piniginės baudos, kalėjimas, o už jų sužeidimą – net mirties bausmė (IV skyriaus 7 str.). Net valdovas negalėjo be teismo atleisti pakamario iš pareigų.

XVI–XVII a. LDK teismų raštvedyboje vartota senoji rusų kalba, dabar mokslinėje literatūroje vadinama senąja gudų arba LDK kanceliarine slavų kalba. 1697 m. oficialia teismų kalba tapo lenkų kalba.

1792 m. pakamario teismai buvo panaikinti. Jų funkcijas perėmė vadinamieji žemininkų teismai (lenkų k. *ziemiańskie sądy*). Nuo 1794 m. spalio 30 d. žemės ribų bylas sprendė žemės teismai. 1797 m. vasario 6 d. savo įsaku Rusijos imperatorius Pavelas I atkūrė pakamario teismų veiklą prijungtose prie Rusijos LDK žemėse¹¹. Pakamario teismai Lietuvoje veikė iki 1810 m. 1810 m. spalio 6 d. Rusijos imperatoriaus Aleksandro I įsaku pakamario teismų funkcijas perėmė naujai įsteigti Rusijos imperijos apskričių žemės ežių teismai¹². 1832 m. sausio 11 d. pakamario pareigybė buvo galutinai panaikinta¹³.

Šiaulių (Žemaičių) pakamario teismo veikla istorikų yra mažai tyrinėta. Šiaulių pavieto administracinius-teritorinius pokyčius analizavo lenkų tyrinėtojas Gžegožas Blaščikas (*Grzegorz Blaszczyk*)¹⁴. Šiaulių tapimą Žemaičių kunigaikštystės teismų rezidencija ir pavieto centru aptarė Zigmantas Kiaupa¹⁵. Šiaulių repartacijos teritorinius ir politinio elito sudėties pokyčius XVIII a. pabaigoje analizavo Ramunė Šmigelskytė-Stukienė¹⁶. 2015 m. lenkų istorikai Henrikas Liulevičius (*Henryk Lulewicz*), Andžejus Rachuba (*Andrzej Rachuba*), Pšemislovas P. Romaniukas (*Przemysław P. Romaniuk*) ir Andžejus Haratymas (*Andrzej Haratym*) paskelbė XV–XVIII a. Žemaičių kunigaikštystės pareigūnų sąrašus. Šiame leidinyje pateikiami ir Šiaulių repartacijos pareigūnų sąrašai¹⁷.

¹¹ Полное собрание законов Российской империи с 1649 г. (toliau – ПСЗ) т. 24, nr. 17788 (Санкт-Петербург, 1830), c. 318.

¹² ПСЗ т. 31, nr. 24370 (Санкт-Петербург, 1830), c. 377-385.

¹³ ПСЗ т. 7, nr. 5068 (Санкт-Петербург, 1833), c. 8.

¹⁴ BŁASZCZYK, Grzegorz, „Powiat Szawelski w XVII-XVIII wieku (ze studiów nad podziałami administracyjno-terytorialnymi Żmudzi)“, *Acta Baltico-Slavica* t. 19 (1990), s. 163-178.

¹⁵ KIAUPA, Zigmantas, „Reformų metas Šiauliuose 1765-1795 m.“, *Šiaulių miesto istorija (iki 1940 m.)* (Šiauliai, 1991), p. 43.

¹⁶ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ, Ramunė, „Šiaulių repartacija Abiejų Tautų Respublikos žlugimo išvakarėse“, *Šiaulių apskrities istorijos raida: mokslinių straipsnių rinkinys*, sud. Jonas Sireika (Šiauliai, 2004), p. 10-24.

¹⁷ *Urządniczy Wielkiego Księstwa Litewskiego*, s. 302-307.

1775 m. ATR seimas priėmė konstituciją dėl Telšių repartacijos, t. y. pilies ir žemės teismų perkėlimo iš Telšių į Šiaulius. Nutarimas motyvuotas siekiu „tikslingiau paskirstyti teismų kadencijas“¹⁸. Pagal šį nutarimą Šiaulių repartacijai atiteko didžioji dalis ankščiau Telšių repartacijai priklausiusių paviėtų bei keli Raseinių repartacijos pavietai, iš viso – 15 paviėtų, kurių dauguma lokalizavosi šiaurinėje ir centrinėje Žemaitijos dalyje: Šiaulių, Beržėnų, Didžiųjų Dirvėnų, Mažųjų Dirvėnų, Tendžiogalos, Josvainių, Palangos, Platelių, Telšių, Rietavo, Patumšių, Biržuvėnų, Medingėnų ir Karklėnų¹⁹.

1776 m. seime patikslintas administracinis Žemaitijos suskirstymas. Tačiau ir šį kartą neapsieita be netikslumų: Raseinių repartacijai priskirtas Telšių pavietas, nors Šiauliai buvo arčiau. Veliuonos pavietas buvo padalintas abiem repartacijoms. Šiauliams priskirtos dvi Veliuonos pavieto dalys: Dotnuvos ir Liaudos „keliai“, o Raseiniams palikta pavieto Panemunės dalis su Veliuona.

1775–1776 m. pertvarkymai nevisiškai tenkino Žemaitijos bajoriją. Tačiau 1776 m. nustatytas administracinis Žemaitijos kunigaikštystės padalijimas išliko iki pat Ketverių metų seimo 1791 m. pradėtos vykdyti administracinės reformos.

Pagal Ketverių metų seime 1791 m. lapkričio 2 d. priimtą administracinę reformą Žemaitija buvo padalinta į 3 bajorų teritorinės savivaldos vienetus – repartijas su seimeliais ir teismais: Raseinių, Šiaulių ir Telšių. Šiaulių pavietui atiteko šie senieji Žemaitijos pavietai bei parapijos: Beržėnų, Biržuvėnų, Didžiųjų ir Mažųjų Dirvėnų, Karklėnų, Šiaulių ir Užvenčio, dalis Kražių pavieto (Kurtuvėnų parapija, Krasnogailiškių, Vilaičių, Stulgių dvarai, Jurgaičiai), dalis Veliuonos pavieto (Liaudos kelias su Baisiogalos dalimi), Tendžiogalos pavietas, išskyrus Raseinių pavietui priskirtus Grinkiškių parapiją, Nataičių dvarą, Pastarvę, Pašilę, Aukštuolę, Tendžiogalą, Burbiškes, Meiliškes ir Trankinę, Dirgaičių ir Kairėnų seniūnijas bei 3 Viduklės pavieto parapijas (Radviliškio, Šiaulėnų ir Kurtuvėnų)²⁰.

XVIII a. pabaigos administraciniai-teritoriniai pertvarkymai sudarė sąlygas formuoti naujai įkurtų paviėtų politiniam elitui. 1775 m. įsteigus Šiaulių repartaciją, Šiauliuose, greta pareigūnų,ėjusių tam tikras pareigas visos Žemaitijos mastu (seniūno, kašteliono, tijūnų, pakamario, vėliavininko, vaiskio, stalininko, pastalininkio ir kt.), ėmė formotis naujas bajorų – pavieto pareigūnų – sluoksnis. Šį vietinį politinį elitą sudarė žemės ir pilies teismo teisėjai, regentai, raštinės bei palestros žmonės – advokatai, raštų sudarinėtojai ir t. t. Vieni čia gyvendavo laikinai, tik sesijų metų, kiti – visą laiką, nes teismų raštinės dirbo nuolat²¹.

¹⁸ „Dogadzaiąc wygodnieyszemu Sądowych kadencyi ulokowaniu, naznaczamy Repartycyą Telszewską na Zmuydzi do miasta Naszego Ekonomicznego Szawel [...]“, *Konstytucye W. X. Litewskiego na Seymie extraordinarynym warszawskim w roku 1773 kwietnia 19 dnia zaczętym, a w roku 1775 kwietnia 11 dnia skończonym uchwalone* (Warszawa, 1775), s. 4.

¹⁹ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ, „Šiaulių repartacija ...“, p. 12; DAUGIRDAS, Vidmantas, „Gruzdžių valsčiaus ir jo gyventojų raida“, p. 7, http://www.llt.lt/pdf/gruzdziai/gruzdziai-1_ist-2005.pdf [žiūrėta 2019 m. liepos 15 d.].

²⁰ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ, „Šiaulių repartacija ...“, p. 12.

²¹ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ, „Šiaulių repartacija ...“, p. 15; KIAUPA, „Reformų metas Šiauliuose ...“, p. 43.

Lietuvos valstybės istorijos archyve saugoma 1799 m. Šiaulių pavieto pakamario teismo knyga. Šiais metais pakamario pareigas ėjo Jonas Burba (*Jan Burba*). Į šias pareigas jis buvo paskirtas 1792 m. balandžio 24 d. karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio privilegija²².

Šiaulių pavieto pakamario teismas 1797 m. spalio 4 d. Vyriausiojo Lietuvos teismo remisiniu dekretu (lenkų k. *dekret remisyjny*)²³ buvo įpareigotas išspręsti ginčą dėl Salų dvaro Ašmenos pav. (dab. Smurgainių r.), Rimdžiūnų dvaro Vilniaus pav. (dab. Astravo r.), Novosiolkų ir Žadiškių dvarų Užnerio pav. (dab. Mogiliovo ir Smurgainių r.) žemės valdų ribų. Šiaulių pavieto pakamariis J. Burba į Salų dvarą Ašmenos pav. atvyko tų pačių metų lapkričio mėnesį. Jis turėjo patikrinti bylos dalyvių pateiktus dokumentus, išklaudyti liudininkų parodymus, paskirti kamarninkus ir t. t. Iš bylos turinio aiškėja, kad jam talkino trys Ašmenos pavieto kamarninkai – Pranciškus Ščepanavičius (*Franciszek Szczepanowicz*), Marcelijus Jankauskas (*Marceli Jankowski*) ir Petras Kaminskas (*Piotr Kamiński*). Atlikus dvarų žemės valdų ribų matavimus vienas iš paminėtų kamarninkų turėjo parengti detalų jų ribų planą²⁴.

1792 m. Šiaulių pakamario teismas buvo panaikintas. Jo funkcijas perėmė Šiaulių žemininkų teismas. 1797 m. Šiaulių pakamario teismas, caro valdžios nurodymu, vėl atnaujino savo veiklą ir veikė iki 1810 m., kuomet jo funkcijas perėmė naujai įsteigtas Šiaulių apskrities žemės ežių teismas. Pakamario teismo bylos iki 1831 m. buvo saugomos Šiaulių žemės teismo archyve, o po to perėjo Šiaulių apskrities teismo žinion.

II. DOKUMENTŲ SUTVARKYMAS **Bendrosios žinios apie fondo dokumentus**

1852 m. balandžio 2 d. Rusijos imperatorius Nikolajus I paskelbė įsaką „dėl vakarinių gubernijų centrinių senųjų aktų archyvų Kijeve, Vitebske ir Vilniuje įsteigimo“. Remiantis šiuo įsaku buvo įsteigtas Vilniaus centrinis senųjų aktų archyvas, kuriame turėjo būti sukaupti visi LDK veikusių įstaigų ir institucijų aktai, surašyti iki 1799 m. Šio archyvo direktoriumi buvo paskirtas Nikita Gorbačevskis. Archyvo išlaidoms iš valstybės išdo buvo skirta 2 300 rublių, o jo veiklą kontroliavo Rusijos imperijos liaudies švietimo ministerija.

Šiaulių apskrities teismas neskubėjo vykdyti Nikolajaus I nutarimo ir vilkino teismų knygų perdavimą net iki 1857 m. vidurio. Iš viso, 1853 m. gruodžio mėn. – 1857 m. gegužės mėn. Šiaulių apskrities teismas perdavė Vilniaus centriniam senųjų aktų archyvui 322 teismų knygas²⁵. Šiaulių apskrities teismo perdavimo žiniaraščiuose nėra duomenų apie Šiaulių pakamario teismo knygų perdavimą²⁶.

²² „[...] *Jana Burbę za prawdziwego y aktualnego podkomorzego Xięstwa Żmudzkiego P[owia]ttu Szawelskiego mieli, znali, mianowali*“, *LVIIA*, Lietuvos Metrika, kn. 555, l. 1200; *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*, s. 304.

²³ Remisiniu dekretu buvo vadinamas galutinio nuosprendžio atidėjimas arba teismo bylos perdavimas kitai juridinei institucijai.

²⁴ *LVIIA*, f. 363, ap. 1, b. 19531, l. 22.

²⁵ *Archiwum akt dawnych*, s. 48-49.

²⁶ О передаче древних актов книг Шавельским уездным судом, *LVIIA*, f. 594, ap. 1, b. 664, l. 563-628.

XX a. vykę pasauliniai karai ir okupacijos skaudžiai atsiliepė Vilniaus centriniam senųjų aktų archyvui. Jis ne kartą buvo išvežtas į užsienį ir vėl grąžintas į Lietuvą. Nemažai bylų dingo arba atsidūrė kitų šalių archyvuose. Po antro pasaulinio karo Vilniaus centrinio senųjų aktų archyvo bylos perėjo LTSR centrinio valstybinio archyvo žinion. 1946 m., siekiant įvesti tikslią Lietuvos archyvuose saugomų fondų apskaitą ir kontrolę, Vyriausioji archyvų valdyba prie TSRS vidaus reikalų ministerijos išleido potvarkį, kuriuo LTSR archyvų valdybai nurodoma užregistruoti visus tuo metu buvusius archyvų fondus, suteikiant jiems numerius. Vykdamas šį potvarkį, 1949–1951 m. Šiaulių (Žemaičių) pakamario teismo fondui buvo suteiktas Nr. 363 (SA).

1957 m. sausio 1 d. Vilniuje buvo įsteigtas LTSR centrinis valstybinis istorijos archyvas, kuriam iš LTSR centrinio valstybinio archyvo buvo perduoti Senųjų aktų fondai, tame tarpe turėjo būti ir Šiaulių (Žemaičių) pakamario teismo fondas. Tačiau 1965 m. kovo 2 d. (akto Nr. 65) minėtas fondas buvo panaikintas. 1976, 1979–1980 m. atliekant patikrinimą, nustatyta, kad pgl. papildomą rankraštinį N. Gorbačevskio katalogą šiam fondui priklauso viena byla Nr. 19531. Todėl 1981 m. kovo 30 d. fondas Nr. 363 (SA) „Šiaulių pakamario teismas“ buvo atkurtas ir įtrauktas į apskaitą, jame faktiškai buvo viena byla Nr. 19531.

2019 m. tvarkant Šiaulių (Žemaičių) pakamario teismo fondą Nr. 363 (SA) buvo sudarytas naujas apyrašas Nr. 1. Jame yra vienas apskaitos vienetas, kuris yra sudarytas 1799 m. liepos 26 d.

Dekretų protokolų knygos apyrašas Nr. 1

Iš naujo patyrinėti ir pertvarkyti Senuosius aktus imtasi, norint ištaisyti N. Gorbačevskio kataloge pastebėtus bylų sisteminimo ir jų priklausomybės fondui nustatymo trūkumus. 2019 m., tvarkant Šiaulių (Žemaičių) pakamario teismo fondo Nr. 363 (SA) apyrašą Nr. 1, buvo atlikti šie darbai:

1. bylos fizinės būklės patikrinimas;
2. trūkstamų fondo bylų paieška;
3. bylos priklausymo fondui nustatymas;
4. dokumento tikslų chronologinių ribų nustatymas;
5. bylos antraštės lietuvių ir rusų kalbomis sudarymas;
6. naujo numerio suteikimas apskaitos vienetai.

Fondo Nr. 363 (SA) apyrašui Nr. 1 priklausanti byla, įrašyta į papildomą rankraštinį N. Gorbačevskio katalogą, gavo naują apskaitos numerį (Nr. 1), tačiau šalia lieka nurodytas ir ankstesnis numeris (Nr. 19531).

Pagal dokumento pobūdį tai Šiaulių pavieto pakamario teismo dekreto protokolas, kuris yra sudarytas 1799 m. liepos 26 d. Jo pabaigoje yra priedas, kad šio dekreto protokolo išrašas buvo išduotas Ašmenos

pavieto maršalkai ir Salų dvaro savininkui Pranciškui Pozniakui (*Franciszek Pozniak*). Po šiuo priedašu pasirašė Šiaulių pavieto pakamario, žemės ir pilies teismų regentas Stanislovas Stirpeika (*Stanislaw Styrpeyko*)²⁷.

Dekreto protokole įrašytas nagrinėjamo ginčo dėl dvarų žemės valdų ribų turinys, eiga ir skelbiamas teismo nuosprendis, taip pat pateikiami dvarų žemės valdų ribų detalūs aprašymai.

Šiaulių pavieto pakamario teismo dekreto protokolas parašytas lenkų kalba.

Tvarkant fondo Nr. 363 (SA) „Šiaulių (Žemaičių) pakamario teismas“ apyrašą Nr. 1 buvo sudaryta nauja bylos antraštė lietuvių ir rusų kalbomis, patikslinta dokumento sudarymo data ir lapų kiekis.

Iš viso į Šiaulių (Žemaičių) pakamario teismo fondo Nr. 363 (SA) apyrašą Nr. 1 įrašytas vienas apskaitos vienetas, kuris datuojamas 1799 m. liepos 26 d.

Informacijos ir sklaidos skyriaus

vyriausioji specialistė

Violeta Pansevič

²⁷ LVIA, f. 363, ap. 1, b. 1 (Gor. Nr. 19531), l. 83v.

ПЕРЕВОД СПРАВКИ ФОНДА № 363
«ШАВЕЛЬСКИЙ (ЖМУДСКИЙ) ПОДКОМОРСКИЙ СУД»

I. ИНФОРМАЦИЯ О ФОНДООБРАЗОВАТЕЛЕ

Подкоморские суды в Великом княжестве Литовском (далее – ВКЛ) появились после судебно-административной реформы, проведенной в 1564-1566 гг. Решения Бельского сейма с 1564 г. и II Литовский Статут с 1566 г. создали основу нового административно-территориального деления ВКЛ. Были образованы поветы, в границах которых действовали отдельные подкоморские, земские и городские суды. Изменения в судебной системе Жмудского староства (с начала XVII в. называемого Жмудским княжеством, а с 1793 г. – Жмудским воеводством) происходили медленнее. Оно отличалось от других земель ВКЛ специфической административной структурой и должностями. Самой важной фигурой Жмудской администрации был староста, которого избирала местная шляхта, а правитель ВКЛ только утверждал его. Компетенции Жмудского старосты в административной, судебной и военной областях были приравнены к компетенциям главных литовских воевод – Вильна и Трок. В отличие от других областей ВКЛ, разделенных на воеводства и поветы, Жмудское староство было разделено на 29 небольших поветов (волостей), которые сохранились здесь даже после судебно-административной реформы в 1564-1566 гг. Жмудское староство (позже княжество) до начала правления короля Речи Посполитой (далее – РП) Станислава Августа Понятовского состояло из одного судебного повета, в котором сохранилась и структура мелких поветов-волостей. С начала девятого десятилетия XVI в. местом для проведения заседаний земского, подкоморского и городского судов, собраний сеймиков Жмудского староства стали Россиены. В инструкции Россиенского сеймика с 1758 г. требовалось создать побольше судов, поскольку Жмудское староство очень большое, некоторым жителям неудобно и дорого ехать в суд через всю территорию Жмудского староства. Сейм принял во внимание просьбу дворян Жмудского староства в 1764 г., когда Жмудское староство было разделено на две судебные репартиции – Россиенскую и Тельшевскую (латинский яз. *repartitio* – разделение). Шяуляй принадлежали Россиенской репартиции. Скоро, то есть в 1775 г., центр Тельшевской репартиции был перенесен из Тельшай в Шяуляй. Так в Жмудском старостве была создана новая административная единица – Шавельская репартиция (повет или уезд).

Учреждение подкоморского суда предопределили важные социально-экономические и политические перемены в жизни ВКЛ: проведение в середине XVI в. волочной (аграрной) реформы, введение крепостного права, расширение политических прав дворянского сословия. Точное определение границ земельных владений стало важной темой как для частных, так и для государственных имений.

От количества имеющихся волок земли дворяне уплачивали налоги в казну, выполняли другие государственные повинности. Точное знание границ владений было необходимо при составлении любого юридического акта, касающегося недвижимого имущества: при сделках купли-продажи, залога и дарственной земли, при передаче ее по наследству и в др. случаях. Из за того, что часто границы земельных владений дворян, мещан, костёлов, монастырей и казенных имений не были точно определены и обозначены, возникало много граничных споров, решать которые был предназначен подкоморский суд.

В 1565 г. на Виленском сейме дворяне обратились к великому князю ВКЛ с просьбой назначить в каждом повете по подкоморию, который решал бы граничные споры. Это желание было удовлетворено правителем. Статья о подкоморском суде (на латинском яз. *judicium succamerarium*; на польском яз. *sąd podkomorski*) была внесена в II Литовский Статут с 1566 г. (70 статья IV раздела). В начале подкомориев в поветах назначал сам король. Но в III Литовском Статуте с 1588 г. было подтверждено право дворянам на поветовом сеймике избирать на должность подкомория четырёх кандидатов, одного из которых король и назначал.

При вступлении на должность подкоморий должен был на земском суде публично присягнуть на верность королю и дать обязательство добросовестно исполнять свои обязанности. Текст его присяги на старобелорусском языке был внесён в первую статью IX раздела III Литовского статута: «Я Н. присягаю Пану Богу Всемогущому, в Троицы Единому, иж на вряде том земском подкоморском, который з ласки и з рук его королевское милости беру, его королевской милости, господару своему милостивому, и обывателем того повету верен буду, справуючи тот вряд верне а справедливе так на суде моем подкоморском, яко теж при чиненью границ и при сыпанью копцов и поправенью меж, ничего болшей на том уряде не постерегаючы, одно справедливости светое, и не даючы се ни в чом уводити, ани с приязни, ани з вазни, ани даром, ани погрозок ни чиих не дбаючи и сторонам не радечы, ани боячы се никого, толко самого Пана Бога а справедливость Его светую перед очима маючи, так же справы мое подкоморские на всем верне справуючи, споры обу-дву сторон з сказаньем, через мене учыненым, пилне до книг своих судовых уписуючи и с книг выдаючы. Так ми Боже поможы».

Подкоморием избирали пожизненно или до следующего назначения. Для кандидатов на эту должность выдвигались следующие требования: им мог быть только местный дворянин, имевший хорошую репутацию, знавший право и умевший писать. Подкоморий в повете был вторым после маршалки по рангу должностным лицом местной власти. Его должность была почетной и по значению ценилась выше должностей хорунжего, земского судьи, его помощника и писаря. Во время проведения

поветовых сеймиков подкоморий сидел в первом ряду, также одним из первых он подписывал разные документы. Местное дворянство часто посылало подкомория делегатом на сеймы.

Деятельность и функции подкоморского суда были точно регламентированы в IX разделе III Литовского Статута. Суд был постоянным. Он рассматривал и решал дела по земельным спорам, устанавливал и обозначал границы земельных владений. Подкоморий вел судебные книги, по просьбе наследников мог участвовать при разделе наследуемой земли. Подкоморский суд в отличие от других поветовых земского и гродского судов не был чисто сословным судебным учреждением. Он решал граничные споры не только между дворянами, но и занимался урегулированием земельных споров, касающихся казенных и церковных владений. Например делами о нарушении границ между дворянскими и королевскими (государственными) имениями ведал специальный комиссарский суд. Подкоморий в нем заседал на правах одного из комиссаров (судьи). Судей комиссарского суда назначал Главный литовский трибунал.

Согласно статьям Литовского Статута подкоморий мог назначить себе помощников – одного или двух коморников (на польском яз. *komornicy*). Коморниками могли быть только дворяне, которые также обязаны были дать присягу. Они помогали подкоморию в решении дел об установлении границ земельных владений, иногда его замещали, а также могли решать менее важные граничные споры. Решение принятое подкоморием или коморником можно было обжаловать в Главном литовском трибунале. В случаях, когда между тяжущимися сторонами не было правонарушений подкоморский суд действовал как самостоятельный суд первой инстанции. В реальности, подкоморский суд, чаще всего выполнял поручения решать дела, полученные из земского, реже гродского судов.

Подкоморский суд рассматривал земельные дела на местах, то есть на спорной территории, поэтому постоянных помещений он не имел. Закон обязывал подкомория или коморника прибыть на место граничного спора и лично провести осмотр границ владений и межевых знаков. С собой они должны были иметь полученное из государственной канцелярии ВКЛ и подтвержденное её печатью детальное описание границ повета. Рассмотрение дела чаще всего проходило не в помещениях, а под открытым небом, просто в поле.

Судебный процесс в подкоморском суде проходил точно в предусмотренном законом порядке. В начале подкоморий получал заявление от частного лица (истца) или дело о земельном споре из земского или гродского судов. Он выписывал тяжущимся сторонам повестки, в которых указывал срок, к которому они должны были явиться на спорной территории. Вызовы в суд сторонам спора вручал возный. О судебном процессе они должны были быть оповещены за шесть недель до его начала. По истечении этого термина подкоморий или коморник с группой помощников прибывал на место

земельного спора, где их ожидал истец и ответчик. В ходе рассмотрения дела подкоморий выяснял права обеих сторон спора на землю, собирал доказательства, опрашивал свидетелей, проверял представленные тяжущимися сторонами документы. Подкоморий принимал решение единолично в виде граничного листа, мотивируя при этом статьями Литовских Статутов, выяснив подлинность представленных ему привилегий и сделок недвижимого имущества, обосновывающих права сторон спора на землю, а также принимая во внимание показания присягнувших соседей. Рассмотрев дело подкоморский суд определял новые или подтверждал прежние границы владений, присматривал за обозначением межевых знаков (рытьём копцов), а лицу, проигравшему судебное дело, присуждал денежный штраф.

В работе подкоморского суда подкоморию или коморнику помогали землемеры, землекопы, которые обозначали и устанавливали межевые знаки, рыли копцы, помечали деревья, камни, а также писарь и возный. Эти должностные лица назначались или приглашались. Подкоморский суд не имел своей канцелярии, поэтому его решения писал наемный писарь. Актовые книги подкоморий подтверждал своей печатью и хранил у себя дома. После его смерти судебные книги передавались поветовому земскому суду и хранились в его архиве.

За оскорбления, угрозы или насилие против должностных лиц подкоморского суда законом были предусмотрены строгие наказания: денежные штрафы, заключение в тюрьму, а в случае нанесения им увечий даже смертная казнь. Даже правитель не имел права без суда лишить подкомория его должности.

В XVI-XVII вв. в судебном делопроизводстве употреблялся древнерусский или старобелорусский язык, в литовской научной литературе ещё называемый славянским канцелярским языком ВКЛ. В 1697 г. в судах был узаконен польский язык.

В 1792 г. подкоморские суды были упразднены, а их функции переданы земским судам. От 30 октября 1794 г. дела о граничных спорах решали земские суды. 6 февраля 1797 г. российский император Павел I своим указом восстановил деятельность подкоморских судов на территории бывшего ВКЛ, присоединенной к Российской империи. Подкоморские суды в Литве действовали до 1810 г. 6 октября 1810 г. указом российского императора Александра I функции подкоморских судов были переданы новоучрежденным уездным межевым судам. 11 января 1832 г. должность подкомория была окончательно упразднена.

Деятельность Шавельского (Жмудского) подкоморского суда мало изучена историками. Административно-территориальные изменения Шавельского повета были проанализированы польским исследователем Гжегожем Блащиком. Вопрос как Шяуляй стали резиденцией и центром Жмудского княжества обсудил Зигмантас Кяупа. В конце XVIII в. произошедшие территориальные изменения,

также изменения в составе политической элиты Шавельской репартиции проанализировала Рамуне Шмигельските-Стукене. В 2015 г. польскими историками Г. Люлевичем, А. Рахубой, П. П. Романюком и А. Гаратымом был издан список должностных лиц Жмудского княжества за XV-XVIII вв. В этом издании также имеется список должностных лиц Шавельской репартиции.

В 1755 г. Сейм РП принял указ, касающийся Тельшевской репартиции: книги гродского и земского судов решено перенести из Тельшай в Шяуляй. Мотивом этого решения была потребность «более рационально распределить судебные кадены». Согласно этому постановлению, большинство поветов ранее принадлежавших Тельшевской репартиции и несколько поветов Россиенской репартиции достались Шавельской репартиции, всего – 15 поветов. Большинство из них были локализованы в северной и центральной части Жмудского старства: Шавельский, Бержанский, Больших Дырвян, Малых Дырвян, Тендзягольский, Иосвойнский, Полонгевский, Плотельский, Тельшевский, Ретовский, Потумшевский, Биржинянский, Медингянский и Корклянский.

Сейм в 1776 г. уточнил административное деление Жмудского старства. Однако и в этот раз не обошлось без неточностей: Россиенская репартиция досталась Тельшевскому повету, хотя Шяуляй были ближе. Велионский повет достался обеим репартициям. К Шяуляй перешли две части Велионского повета: Дотнува и «дороги» Лауды, а Россиенскому повету досталась часть Панямуне с Велионой.

В 1775-1776 гг. произошедшие преобразования не полностью удовлетворяли дворян Жмудского старства. Однако в 1776 г. установленное административное деление Жмудского княжества просуществовало до административных реформ 1791 г., осуществляемых Четырёхлетним сеймом.

После административной реформы, принятой Четырёхлетним сеймом 2 ноября 1791 г. Жмудь была разделена на 3 единицы территориального самоуправления – репартиции с сеймиками и судами: Россиенскою, Шавельскою и Тельшевскою. Шавельскому повету достались следующие поветы и приходы Жмуди: Бержанский, Биржинянский, Великих и Малых Дырвян, Корклянский, Шавельский и Ужвентский, часть Крожского повета (Куртувенайский приход, имения Красногайлишкяй, Вилайчяй, Стульгяй и Юргайчяй), часть Велионского повета (дорога Лауды с частью Байсогалы), Тендзягольский повет, за исключением Гринкишкского повета, имения Натайчяй, Пастарве, Пошиле, Аукштоле, Тендзягола, Бурбишки, Мейлишки и Транкини, старства Диргайчяйское и Койранское, и 3 прихода Видуклевского повета (Радзвилишки, Шавляны и Куртувяны).

В конце XVIII в. произошедшие административно-территориальные преобразования создали условия для формирования политической элиты в ново созданных поветах. После создания Шавельской репартиции в 1775 г., в Шавлях, возле должностных лиц, исполняющих определенные должности во всей Жмуди (старосты, каштеляны, тиуны, подкомория, хорунжого, войскового, стольника, подстолего и

др.), начало формироваться новое дворянское сословие – поветовые должностные лица. Эта местная политическая элита состояла из судей земского и гродского судов, регентов, канцелярийских служителей и палестрантов – адвокатов, писарей и др. Некоторые здесь проживали временно, только во время сессий, другие – все время, потому что канцелярии работали постоянно.

В Литовском государственном историческом архиве хранится книга Шавельского подкоморского суда с 1799 г. В этом году обязанности подкомория исполнял Ян Бурба. Подкоморием он был назначен привилегией короля Станислава Августа Понятовского с 24 апреля 1792 г.

Шавельский подкоморский суд ремиссийным декретом (польский яз. *dekret remisyjny*) Главного Литовского суда с 4 октября 1797 г. был назначен решить спор об установлении границ имений Сола в Ошмянском повете (ныне Сморгонский р.), Рымдюны в Виленском повете (ныне Островецкий р.), Новосёлки и Жодишки в Завилейском повете (ныне Могилевский и Сморгонский р.). Подкоморий Шавельского повета Ян Бурба прибыл в имение Сола в Ошмянском повете в ноябре того же года. Он должен был проверить представленные тяжущимися сторонами документы, опросить свидетелей, назначить коморников и так далее. Из содержания книги проясняется, что ему помогали три коморники – Франциск Щепанович, Марцели Янковски и Петр Каминский. После измерения земельных владений один из выше упомянутых коморников должен был подготовить подробный план их границ.

В 1792 г. Шавельский подкоморский суд был упразднен, а его функции переданы Шавельскому землянскому суду. В 1797 г. согласно распоряжению царской власти Шавельский подкоморский суд вновь возобновил свою деятельность и работал до 1810 г., когда его функции перенял новоучрежденный Шавельский уездный межевой суд. Дела Шавельского подкоморского суда до 1831 г. хранились в архиве Шавельского земского суда, а позднее перешли в ведение Шавельского уездного суда.

II. СОЗДАНИЕ ФОНДА И ЕГО СТРУКТУРА

Сведения о фонде

2 апреля 1852 г. император России Николай I издал указ «об учреждении в Киеве, Витебске и Вильно центральных архивов древних актов». Согласно этому указу, был учрежден Виленский центральный архив древних актов, в котором должны были быть собраны все акты учреждений ВКЛ, составленные до 1799 г. Директором этого архива был назначен Никита Горбачевский. Для нужд учреждения из государственной казны выделено 2 300 рублей, а его деятельность контролировало министерство народного просвещения Российской империи.

Шавельский уездный суд не спешил исполнять постановление Николая I и затягивал передачу судебных книг до половины 1857 г. Итого, в декабре 1853 г. – мае 1857 г. Шавельский уездный суд

передал Виленскому центральному архиву древних актов 322 судебные книги. В передаточных описях Шавельского уездного суда нет информации о передаче книг Шавельского подкоморского суда.

В XX в. прошедшие мировые войны и оккупации болезненно отозвались на судьбе Виленского центрального архива древних актов. Он несколько раз был вывезен за границу. Немало дел потерялось или оказалось в архивах соседних государств. После второй мировой войны дела Виленского центрального архива древних актов перешли в ведение Центрального государственного архива Лит.ССР. В 1946 г. Архивное управление Лит.ССР получило указание Главного Архивного управления при МВД СССР о взятии всех архивных фондов на учёт и присвоение им номеров. Выполняя это указание в 1949-1951 гг. фонду «Шавельский (Жмудский) подкоморский суд» был присвоен № 363.

1 января 1957 г. в Вильнюсе был учрежден Центральный государственный исторический архив Лит.ССР, в который из Центрального государственного архива были переданы Древние акты, в том числе должен был быть и фонд Шавельского (Жмудского) подкоморского суда. Однако 2 марта 1965 г. (№ акта 65) этот фонд был снят с учёта архива. В результате проверок в 1976, 1979-1980 гг. установлено, что этому фонду согласно дополнительному рукописному каталогу Н. Горбачевского принадлежит одно дело № 19531. Поэтому фонд № 363 «Шавельский подкоморский суд» 30 марта 1981 г. был восстановлен и включен в учёт архива, в нём имелось в наличии 1 дело № 19531.

В 2019 г. при проведении усовершенствования фонда № 363 «Шавельский (Жмудский) подкоморский суд» была составлена новая опись № 1, по которой числится 1 ед. хр. Она датируется 26 июлем 1799 г.

Первая опись фонда № 363 «Шавельский (Жмудский) подкоморский суд»

Незавершенность и недостатки каталога Н. Горбачевского с точки зрения фондирования и систематизации явились стимулом для исследований Древних актов. При составлении в 2019 г. описи № 1 фонда № 363 «Шавельский (Жмудский) подкоморский суд» были проведены следующие работы:

1. проверка физического состояния дела, ведение точного фактического учёта Древних актов;
2. розыск отсутствующих дел;
3. фондирование;
4. уточнение хронологических рамок документа;
5. составление заголовка дела на литовском и русском языках;
6. перешифровка дела.

Описи № 1 фонда № 363 принадлежащее дело, вписанное в дополнительный рукописный каталог Н. Горбачевского, получило новый инвентарный номер (№ 1), но рядом указан и старый шифр каталога Н. Горбачевского (№ 19531).

По виду документа это декретовый протокол Шавельского подкоморского суда, который был составлен 26 июля 1799 г. В конце его есть приписка, что выписка из этого декретового протокола была выдана маршалке Ошмянского повета и владельцу имения Сола Франциску Позняку. Под этой припиской подписался регент подкоморского, земского и гродского судов Шавельского повета Станислав Стирпейка.

В этом декретовым протоколе излагается суть и процесс граничного спора, выносятся по нём судебное решение, а также заносятся детальные описания границ земельных владений.

Декретовый протокол Шавельского подкоморского суда написан на польском языке.

При составлении описи № 1 фонда № 363 «Шавельский подкоморский суд» создан новый заголовок дела на литовском и русском языках, уточнена дата составления документа и количество листов.

Всего в описи № 1 фонда № 363 «Шавельский подкоморский суд» имеется 1 ед. хр., которая датируется 26 июлем 1799 г.

Главный специалист

Отдела распространения информации

Виолета Пансеви